

HESITATION PAUSES AND THEIR ROLE IN THE DIALOGIC SPEECH OF CHARACTERS

Iona Romanyuk

*Candidate of Philological Sciences, Senior Lecturer at
the Department of the Ukrainian language and literature,
Izmail State Humanities University,
Izmail, Ukraine*

ПАУЗИ ХЕЗИТАЦІЇ ТА ЇХ РОЛЬ У ДІАЛОГІЧНОМУ МОВЛЕННІ ПЕРСОНАЖІВ

Ілона Романюк

*к. філол.н., старший викладач кафедри української
мови і літератури, Ізмаїльський державний гуманітарний університет,
м. Ізмаїл, Україна*

Розмовне мовлення персонажів переважно є діалогічним. Художні діалоги вдало вплетені у мовну картину тексту та несуть відповідне стилістичне навантаження, впливаючи на розуміння і адекватність сприймання замислу письменника.

Реалістичність художніх діалогів створює їхня приналежність до ситуації в якій вони відбуваються. Усі письменники прагнуть створити ілюзію достовірності, природності за допомогою використання широкого спектру вербальних та невербальних засобів комунікації. Особливе місце в художніх діалогах відводиться інтонації, а також паузам, що допомагають передати звукові особливості мовлення персонажів, емоційний стан та створити ілюзію реального діалогу.

Паузи у комунікативному акті акцентують увагу співрозмовника на важливих моментах у мовленні, полегшують розуміння і сприйняття висловленої думки мовцем.

У процесі комунікації у висловлюваннях персонажів можуть виникати паузи, зумовлені пошуком слова, аргумента тощо, які графічно позначають

трикрапкою. Ці паузи отримали назву хезитації або хезитаційні лакуни (за Н.В. Кондратенко). «Останнім часом термін «лакуна» вживають на позначення будь-яких пропусків у тексті, поява яких зумовлена різними причинами» [3, с. 229].

Дослідження пауз хезитації в розмовному мовленні персонажів, їх вплив на розуміння висловлювання співрозмовником у процесі комунікації є актуальним завданням у мовознавстві, оскільки тісно пов'язане з вирішенням загальних проблем комунікативної діяльності мовців.

Метою дослідження у статті є встановлення ролі пауз хезитації у процесі комунікативної діяльності персонажів в оповідних текстах І.С. Нечуя-Левицького. Мета передбачає реалізацію таких завдань: 1) схарактеризувати сутність поняття *пауза хезитації*; 2) визначити їхню стилістичну роль та основні комунікативні функції у діалогічному мовленні персонажів в оповідних текстах І.С. Нечуя-Левицького; 3) окреслити межі подальшого дослідження.

Паузи хезитації досліджували Ф.С. Бацевич [2004, 2014], Н.В. Кондратенко [2012], Е.Л. Носенко [1975], Е.Б. Яковлева [2016] та ін. «Хезитація (грец. Hesitation – коливання, затинання) – різновид паузи, викликаний обдумуванням можливих варіантів продовження мовлення, пошуком потрібного елемента мовного коду, перебудовою структури повідомлення в процесі вербалізації тощо» [1, с. 342].

Паузу хезитації визначають як перерву в звучанні голосу на певний час. Вони несуть смислове навантаження, оскільки членують текст на смислові відрізки [5, с. 74]. Такі пропуски у мовленні є не випадковими. Вони передають емоційний стан персонажів, наприклад:

- *Подивись лишень, в якому горшку приставила твоя невісточка оцю кашу, - сказала Кайдашиха.*
- *В щербатому б то, чи що, - сказав Кайдаш.*
- *В щербатому... А чи стане цієї каші на всіх? – спитала Кайдашиха, сердита, що Кайдаш не розуміє діла. [4, т. 3, с. 345].*

Пауза хезитації наявна у мовленні Кайдашихи, яка перебуває в роздратованому, збудженому стані через те, що Мотря наварила кашу в маленькому горщику.

Хезитаційні паузи наявні у мовленні, коли мовець схвильований і намагається дібрати потрібні слова, як-от:

- ***Ви, Онисіє Степанівно... я... ви... – знов почав Балабуха, – як побачив я вас, то мені став світ милий!***
- *Хіба я така страшна, що вже й світ вам зав'язала! – одрубала Онися сміливо. [4, т. 4, с. 52].*

Балабуха схвильований, оскільки він закоханий, намагається знайти потрібні слова, щоб не образити кохану.

Паузи у відповіді на ініціативну репліку, можуть свідчити про психічний стан збентеження мовця, як-от:

- *Чом ти не купиш нового дзвона? Чуєш, як стукає твій дзвін, неначе розбитий казан, – сказав архієрей до отця Харитона.*
- ***Я... в... ваше преосвященство!..** Хлопці на великдень на radoцях так дзеленькали, що дзвін трохи луснув, – сказав отець Харитін. [4, т. 4, с. 255-256].*

Отець Харитін намагається виправдатися, думає, добирає слова. Мовлення перерване. Мовець перебуває у стані збентеження і не одразу відповідає.

Паузи в діалозі можуть бути і озвученими, наприклад:

- *А дочка здуріла! Піди ще ти побалакай з нею. Там цілується з тим дурним дяком, і сорому нема дівці.*
- ***Гм... гм... круту кашу заварили... Треба щось робити,** – промовив Прокопович, прямуючи з жінкою до хати [4, т. 4, с. 108].*

Хезитаційні паузи можуть виникати як в середині висловлювання персонажів, так і на межі речення. Тому до пауз хезитації відносимо й незакінчені речення, які можна продовжити, домислити, наприклад:

- *Що скажуть наші сусіди! Та тобі ж доведеться женитись! Тобі треба вважати на свою репутацію, - знов почала тітка.*

– *Моя дорога тьотю! я ж не панна, а панич...* - сказав Стась та й замовк.
[4, т. 1, с. 196].

Стась не завершив свою думку, але зрозуміло, що жінці треба думати про свою репутацію у суспільстві, а для чоловіка така поведінка є цілком прийнятною. Саме незакінчені речення передають напружений емоційний стан мовця, потребують продовження та залишаються недоказаними.

Отже, паузи хезитації у висловлюваннях персонажів є свідомими, навмисними та несуть відповідне стилістичне навантаження. Вони свідчать про те, що мовець замислився, хвилюється, добирає слова, а також допомагають передати емоційний стан персонажа (хвилювання, незадоволення, роздратування тощо). У подальших дослідженнях варто було би звернути увагу на роль інтонаційних засобів для передачі емоційного стану персонажів.

Список використаних джерел:

1. Бацевич Ф.С. Основи комунікативної лінгвістики: [підручник]. – К.: Видавничий центр «Академія», 2004. – 344 с.
2. Бацевич Ф.С. Семантика і прагматика пауз хезитації в поетичних творах Т. Шевченка // Українська мова. – 2014. - № 1. – С. 3-8.
3. Кондратенко Н.В. Синтаксис українського модерністського і постмодерністського художнього дискурсу: Монографія. – К.: Видавничий дім Д. Бураго, 2012. – 320 с.
4. Нечуй-Левицький І.С. Прозові твори. Зібрання творів у десяти томах. – К.: Наукова думка, 1965 – 1968 рр.
5. Носенко Э.Л. Особенности речи в состоянии эмоциональной напряженности. – Днепропетровск: Издательство ДГУ, 1975. – 205 с.
6. Яковлева Э.Б. Речевые хезитации: формальный и функциональный аспекты: Аналитический обзор / РАН ИНИОН Центр гуманитар. науч.-информ. исслед. Отд. Языкознания; отв. ред. Нагорная А.В. – М., 2016 – 73 с.